

Мандренко Ю.І., к.пед.н. Нікітченко Л.О.

*Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла
Коцюбинського*

Структурні компоненти екологічної культури учнів старших класів

На сьогоднішній день питання екологічної освіти стоїть надзвичайно гостро. Споживацьке ставлення до довкілля, що призводить до посилення глобальних екологічних проблем в усьому світі та, великою мірою, зумовлене низьким рівнем екологічної культури суспільства. Тому відповідне виховання та формування екологічної культури ще зі шкільного віку є важливою складовою у системі освіти та виховання загалом.

Екологічне виховання – систематична педагогічна діяльність, спрямована на розвиток в учнів екологічної культури. Завдання екологічного виховання полягає у формуванні екологічних знань, вихованні любові до природи, прагненні берегти, примножувати її, формуванні вміння і навичок діяльності в природі [3, с. 267].

Формування екологічної культури учнів – це багатокomпонентний процес, що потребує систематичного та ґрунтовного підходу.

Проаналізувавши різноманітні методики формування екологічної культури учнів, було визначено та обрано три її основні компоненти, їх критерії та рівні:

- аксіологічний компонент (ціннісно-сміслові поняття, ставлення до природи загалом, екологічні потреби)
- когнітивний компонент (пізнання, рівень освіченості) – загальні відомості по екології, знання
- діяльнісний (конкретні дії чи заходи, дослідницька чи проектна діяльність) – розробити проект.

Для кожного компоненту є чотири рівні сформованості: низький, середній, високий та творчий.

Під аксіологічним (походить від грецького «аксіо» - цінність) компонентом мається на увазі наявність в учнів поняття про важливість природи загалом, відповідального та дбайливого ставлення до екології, довкілля, що відповідають особистим запитам і нормам [2, с. 37].

Учні з низьким рівнем аксіологічного компоненту мають виключне споживацьке ставлення до природних ресурсів, прагматичні ціннісні орієнтації, співробітництво з об'єктами природи в епізодичній формі; з середнім – домінує усвідомлення відношення як «покровителя» природи, поєднання екокультурних та прагматичних цінностей, часткове співробітництво з об'єктами природи на рівні співучасті; з високим – усвідомлює суть гармонійних відносин в системі людина-природа, приймає екокультурні цінності, співучасть у формі волевиявлення, з творчим рівнем – розуміє та усвідомлює важливість гармонійних відносин між людиною та природою.

Когнітивний (від латинського «когнітіо» – пізнання, вивчення, усвідомлення) компонент визначається рівнем освіченості у природничих дисциплінах, наявністю загальновідомих знань у сфері екології: її проблемах, завданнях, сучасних розробках та дослідженнях, обізнаності у дотичних до екології темах та науках [1, с. 181]

Учні із низьким рівнем когнітивного компоненту мають поверхневі знання з екології та суміжних дисциплін, фрагментару обізнаність, не в достатній мірі можуть визначати причинно-наслідкові зв'язки, оперують знаннями по зразкам у стандартних ситуаціях, під керівництвом педагога; із середнім рівнем - володіють не достатньо глибокими та ґрунтовними знаннями, відділяють першочергове від менш важливого, оперують знаннями у стандартних ситуаціях; із високим рівнем – мають глибокі, усвідомлені, системні знання, виділяють причинно-наслідкові зв'язки, вільно оперують знаннями та застосовують їх; із творчим рівнем компоненту – володіють ґрунтовними

знаннями поза межами шкільної програми та застосовують їх у нестандартних ситуаціях, схильні до творчого мислення.

Діяльнісний компонент характеризує здатність учнів до проектного мислення, наявність організаторських навичок та умінь в контексті організації природоохоронної, краєзнавчої діяльності. Іншими словами, здатність учня самостійно розробити та втілити у життя еколого-орієнтований проект [4, с. 393].

Учні з низьким рівнем творчого компоненту мають репродуктивний характер вияву дій, незначний ступінь самостійності; із середнім рівнем – продуктивний характер виявлення діяльності, самостійність середнього ступеня; за високого рівня - здатні розробити план проекту, виявляють ініціативу до екологічної діяльності; з творчим рівнем компоненту – проявляють креативність та самостійність у розробці екологоорієнтованих проектів.

Отже, ми виділили основні компоненти екологічної культури, такі як аксіологічний, когнітивний та діяльнісний. На нашу думку, саме на них потрібно звертати особливу увагу, це дасть змогу забезпечити успішний виховний процес в контексті формування екологічної культури учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білявська Л. О. Структурні компоненти професійної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін / Л. О. Білявська // Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Наукові записки. Серія: Педагогіка і психологія : зб. наук. пр. – Вінниця, 2010. – Вип. 33. – С. 181-185.
2. Карпенко З.С. Аксіологічна психологія особистості / З.С. Карпенко. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2009. – 512 с.
3. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К., 2002. – 528с.
4. Ягупов В.В. Педагогіка: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.